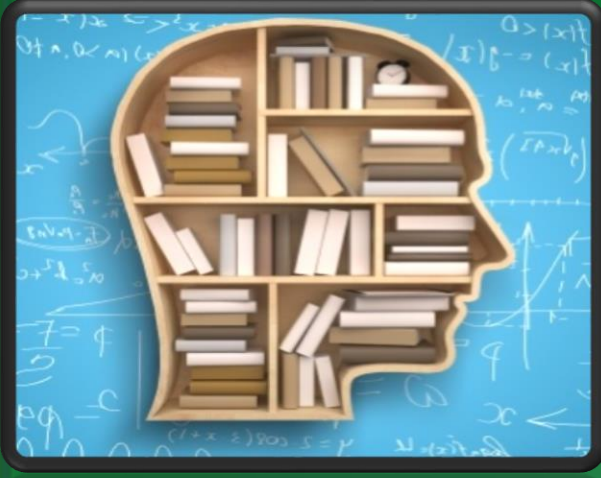

BİLGİ ve İNANÇ

Memduh ÇELMELİ

İslam'da Bilgi Kaynakları

Genel Olarak Bilgi Türleri

Gündelik	Dinsel	Teknik	Sanatsal	Bilimsel	Felsefî
Sezgi ve deneyime dayalı. Kısmen öznel, kısmen nesnel.	İnanca, imana dayalıdır. Öznel-dir.	Yeteneğe, beceriye dayalı. Nesnel-dir.	Hayal gücü ve sezgiye dayalı. Öznel-dir.	Gözlem ve deneye dayalı. Nesnel-dir.	Akıl yürütmeye dayalı. Öznel-dir.

Aklın Bilgiye Ulaşma Yöntemleri

Tümdengelim	Tümevarım	Kıyas
Genel ilkelerden tek tek olaylar hakkında yargıya ulaşma	Tek tek olgulardan genele ulaşma	Karşılaştırma Kıyaslama

Felsefeye Göre Bilginin Kaynağı

- ❖ Akıl
- ❖ Duyular
- ❖ Deney
- ❖ Gözlem
- ❖ Sezgi

Bilim Dünyasına Göre Bilgi

- ☐ Sebep sonuç ilişkisi içinde
- ☐ objektif
- ☐ ölçülebilir
- ☐ gözlemlenebilir
- ☐ mantıksal olmalıdır.

Bilgi konusunda; Felsefe – Bilim Farkı

Felsefe → Bütüncül bakış açısına sahiptir.

Bilim → Parçalı bir yaklaşımı vardır.

Bilgi çeşitli alt birimlere bölünerek incelenir. Matematik, fizik gibi.

- ❑ Bilgiler duygu, tutum ve davranışlara doğrudan etki eder. İnsanın kendisini ve çevresini inşa etmede temel aldığı bilgi doğru değilse yaşamı yanlış üzerine kurulur.
- ❑ İslam'ın temel amaçlarından biri, doğru bilgilere ulaştırmak ve yanlışlardan insanı korumaktır. Doğru bilgi sahibi insan, Allah'a ve onun yarattıklarına karşı sorumluluklarının bilincinde olur.

DOĞRU BİLDİĞİMİZ YANLIŞLAR

Pozitivist Bilim Anlayışı; Tek gerçeklik olarak bilimi görür.

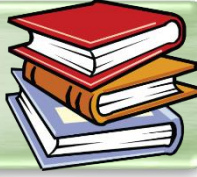
Bilimin, eninde sonunda her şeyi çözeceğini, bilinmeyen hiçbir şeyin kalmayacağını savunur.

Pozitivist bazı bilim adamları, **din ve metafizik** gibi alanları dışlamışlardır.

Bilim her ne kadar görünen âlemde insanlığa katkılar sunsa da dinin ve vahyin bireysel ve toplumsal işlevlerini **hiçbir zaman yerine getiremez.**

İslam'da Bilgi Kaynakları

- ❑ Bilgi, İslam âlimleri tarafından **ilim ve marifet** kavramlarıyla ifade edilmiştir.
- ❑ **İlim** → Bir şeyi olduğu gibi ve gerçeğe uygun şekilde bilmektir.
- ❑ **Marifet** → Bir şey hakkında düşünerek derin bilgi ve anlayışa ulaşmaktır.

Yaratan Rabbinin adıyla
oku!

“Yaratan rabbinin adıyla oku! O, insanı alaktan (döllenmiş hücre) yaratmıştır. Oku! Kalemle (yazmayı) öğreten, (böylece) insana bilmediğini bildiren rabbin sonsuz kerem sahibidir.” (Alak, 1-5) (Bu, Kur'an'ın ilk inen ayetleridir. «OKU» Kur'an'ın ilk emridir)

İslam Düşüncesinde Bilgi Türleri

Kadim Bilgi

(Allah'ın sınırsız bilgisi)

Hâdis Bilgi

(Yaratılmışların bilgisi)

Hâdis ile Hadis karıştırılmamalı:

Hâdis → Sonradan olan, yaratılmış.

Hadis → Hz. Muhammed'in sözleri.

İslam'a Göre Bilginin Kaynakları

(Bilgi Edinme Yolları)

Selim Akıl

(Aklı Selîm)

Doğru karar vermeyi sağlayan, yaratılıştaki temizliği koruyan akıl

Doğru Haber

(Haberi sadık)

1- Vahiy
2- Mütevatir Haber

Sâlim Duyular

İşitme, görme, koku alma, tatma ve dokunma duyuları

“Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi...”

İslam'da Bilgi Edinmenin Amacı

İnsanın kendini, yaratanını, evreni tanıması, dünyayı imar edip güzel ve yararlı işler yapmasıdır.

İlim : Bilme
Âlim : Bilgili kişi
Ulema : Bilgili kişiler
Allâme : Çok iyi bilen
Mâlum : Bilinen şey
Muallim : İlim Öğreten

الْعِلْمُ

El-Alîm

Her şeyi BİLEN

“Öğreten, öğrenen, dinleyen ya da ilmi Seven ol, beşincisi olma, helak olursun!”

Hız. Muhammed (s.a.v)

dinkulturuahlakbilgisi.com

«İlim öğrenmek kadın erkek her Müslümana farzdır.» Hız. Muhammed (s.a.v)

İslam'a Göre Bilginin Kaynakları: 1- Selim Akıl (Aklı Selim)

- ❑ **Selim akıl**, insanın doğru karar vermesini sağlayan, herhangi bir olumsuzluktan, ortamın kötülüğünden etkilenmeyen, yaratılıştaki temizliğini ve safiyetini koruyan akıldır.
- ❑ İslam'da, aklın kendinden beklenen işlevleri görebilmesi için → «Akl-ı selim» olması gerekir.

- ❖ Dinî sorumluluğun ön şartı akıl ve irade sahibi olmaktır. «**Aklı olmayanın dini (sorumluluğu) yoktur.**» (Hadis)
- ❖ “Kur'an'da “...Ey akıl sahipleri!...”, “...düşünmüyor musunuz?”, “... aklınızı kullanmıyor musunuz?”, “Bu Kur'an, ayetlerini düşünsünler ve akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır.” ayetleri akla, düşünmeye vurgu yapmaktadır.
- ❖ Kur'an, bilgiyi ve aklını doğru kullanmayan insanları «**sağır, dilsiz ve kör**» olarak niteler.
- ❖ Hz. Muhammed (s.a.v.) “**Üç kişiden sorumluluk kaldırılmıştır: Şifa buluncaya kadar akıl hastasından, bülûğ çağına erinceye kadar çocuktan ve uyanıncaya kadar uyuyandan**”

Aklın Bütünüyle Kavrayamadığı, Yanılabildiği, Hataya Düştüğü Durumlar

❑ **Vehim (Kuruntu), Hayal, Nefsî istekler :**

“Onların çoğu zandan başka bir şeye uymaz. Şüphesiz zan, haktan (ilimden) hiçbir şeyin yerini tutmaz. Allah onların yapmakta olduklarını pek iyi bilendir.” (Yûnus, 36)

❑ **Taklit. Kalabalıkların kabulleriyle sorgulamadan hareket etme.**

“...Onlar yalnız zanna ve nefislerin arzusuna tâbi oluyorlar. Andolsun ki, kendilerine, Rableri katından yol gösterici gelmiştir.” (Necm, 23)

- ✓ .Selim akıl, «fıtrat» kavramı ile ilişkilidir. Fıtrat, Doğuştan hakikati ayırt etme ve İslam'ı kabul etme kabiliyetidir. “Her çocuk fıtrat üzere doğar...” hadisi insanın temiz (selim) bir karakterde yaratıldığına işaret eder.
- ✓ Akıl, yaratılışı, ölüm ötesini, dinin inanç ve ibadet esaslarını tek başına kavrayamaz. Akıl, Allah'ı hakkıyla tanımada, O'na kullukta insana rehberlik etmelidir. Bu da aklın selim olmasıyla mümkündür.

«Önemli olan akıllı olmak değil →

dinkulturuahlakbilgisi.com

→ aklı yerinde kullanmaktır.» (Descartes)

Doğru Haber

Kur'an-ı Kerim

1

Vahiy

- Allah'ın insanlara iletmesi için peygamberlerine gönderdiği mesajlardı. Kur'an bu şekilde gönderilmiş son ilahi kitaptır.

Mütevâtir Haber

2

- Yalan üzere birleşmeleri aklen mümkün olmayan toplulukların, nesilden nesile kesintisiz aktardığı haberlerdir.

Hadis-i Şerifler

- ❑ Yalan üzerine birleşmeleri mümkün olmayan topluluklar tarafından aktarılan tarihî şahsiyetleri, yerleri görmediğimiz halde kabul ederiz. Çünkü bunlar mütevâtir haberlerdir.

Bir Haberin Mütevâtir Olmasının 3 Şartı Vardır

1. Her dönemde yalan üzere bir araya gelmesi imkânsız çok sayıda insan tarafından nakledilmeli.
2. Nakledenlerin sayısında azalmanın olmaması.
3. Olayı veya haberi nakledenlerin görmüş veya duymuş olması.

- ❑ Dinin ilkeleri tamamıyla haber türü bilgilere dayanır.
- ❑ Hz. Muhammed, kendisine gelen vahyi insanlara tebliğ etmiş ve sünnetiyle örnek olmuştur.
- ❑ Sünnet, Müslümanlar için bir bilgi kaynağıdır.
- ❑ Doğru Bilgi: İslam düşüncesinde **Kur'an ve sünnete** dayalı olarak elde edilen bilgidir.
- ❑ Vahiy, akıl ve duyularla bilemeyeceği alanlarda insanı bilgilendirir.
- ❑ Kur'an, inanç esasları, ibadetler, ahlak ilkeleri ve sosyal ilişkiler, yaratılış ve ahiret hakkında bilgiler verir.
- ❑ Hz. Adem'den Hz. Muhammed'e kadar pek çok peygamber gelmiş ve insanlara Allah'ın mesajlarını ulaştırmışlardır.

İslam'a Göre Bilginin Kaynakları: 3- Sâlim Duyular

- ❑ Herhangi bir etkenle kendisine ait özelliğini kaybetmemiş bulunan işitme, görme, koku alma, tatma ve dokunma duyuları bilgi edinme yollarındandır. Aklın yanında duyu organları da insana verilen nimetlerdendir. Sağlıklı işleyen beş duyu insanın dışarıya açılan pencereleri gibidir.

“Allah, sizi analarınızın karnından, siz hiçbir şey bilmez durumda iken çıkardı. Şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi.” (Nahl, 78)

“Onlara, size vermediğimiz imkânlar vermiş ve kulaklar, gözler ve kalpler bahşetmiştik ama Allah'ın ayetlerini bile bile inkâr ettikleri için kulakları, gözleri ve kalpleri onlara bir fayda sağlamadı ve alaya aldıkları şeyler onları kuşatıp yok ediverdi.” (Ahkâf, 26)

- ❖ İnsanlar arasında kutsal değerleri ve inançları kötüye kullananlar daima olmuştur. **Seçilmişlik, kutsallık, mehdilik ve mesihlik** gibi kavramlarla dinî duygular istismar edilmektedir. Mistik söylemlerle çeşitli menfaatler için insanlar yanıltılabilmektedir.
- ❖ Bu tarz oluşumlardan korunmanın yolu, **doğru bilgiye doğru vasıtalarla ulaşmaktır.**

İslam'a Göre Genellenemeyen Kişiyi Özel Bilgi Kaynakları

Sezgi

- Açık, kesin bir kanıt olmadan kavrama, anlama

Rüya

- Düş

Keşif

- Aklın ötesinde olduğu için gaip olan bazı şeyleri bilme

İlham

- Gönle doğan şey, kalbe gelen mana, akıl yürütme ve düşünmeye olmadan elde edilen bilgi

“ ... Rüya üç çeşittir: (Birincisi) Allah'tan bir müjde olan salih rüyadır. (İkincisi) şeytandan kaynaklanan üzücü rüyadır. (Üçüncüsü ise) kişinin yaşadıklarından bazılarının rüyasına yansımalarıdır...”

Bizi **DİN**lemeye devam ediniz.

Memduh ÇELMELİ